

284

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ І ЛІ-
ТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 5
(50)

НБ ПНУС

282871

ТРАВЕНЬ

1927

БІБЛІОТЕКА
282871

П

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК

НОВЕЛИ

ВОВЧИЦЯ

Оце я вернув з похорону моєї приятельки з дитинячих літ. Ледве витягав ноги з русівського, густого болота, а таки довів вовчицю до її ямки. В тонкі дошки її деревища груди землі дуже брутально гримали. Не багато нас було і всі дивувалися, що я між ними був. Та вони не знали, хто була вовчиця.

Як я почав ходити до школи, то вона у своїй наївності кликала мене до свободної хати і просила перечитати їй звиток з бляшаної труби, щоби вона знала, що там є. Крім „Кнігініцьких“ латинкою я не міг нічого більше второпати. Аж геть пізніше, як я був в гімназії, той звиток показався шляхоцьким дипломом для родини Кнігініцьких.

До її убогої хати всі багаті, всі попи, всі жида¹⁾ посилали на нічліг всіх бідних і заблуканих.

Зниділим і брудним шляхтичам вона казала:

— Не блукайте по світі, а приставайте до людей, бо люди не люблять шляхти. Панщина навчила їх, хто ми є, і тому і я лишилася з голою шляхоцькою трубою. Ночуйте, я вас погодую, а рано йдіть між люди і приставайте до них.

А злодієві говорила:

— Ти, небоже, не кради, краденим не погодуєшся, але йди просто і вбивай і ставай чоло до чола. Як твоє чоло розсиплеться, то нема утрати, а як багачеві впаде від твоєї ноги, то з гонором підеш покутувати. Я тебе переховаю, я тобі сорочку виперу й нагодую, але не наскакуй потайки на дурні маєтки.

А покритку з тяжких наймів у великих чоботах, і з засохлими слъозами на молодім лиці потішувала:

— Ти, небого, не журися, бо як уродиш файного байстрючка, то маєш силу, тебе бідну і так ніхто не візьме, а він виросте дужий на твоїх грішних руках. Ти посивієш, проклята між людьми, а він виросте і обітре своїми кучерями гріх із тебе. Я викупаю твою дитину, а ти подужаєш, ти молода і заробиш на нього. Не цокай чолом у мій поріг, а сідай на постелі і проси бога за свою дитинку.

Всіх блукаючих, всіх бідних, всіх нещасливих вона зодягала і кормила із своєї бідної долоні.

---

¹⁾ Залишаємо без змін мову оригіналу, що передає своєрідність місцевих діалектів. — Р е д.

Перед війною вона розпустила своїх доньок по роботах у світ. А було їх багато, а сама дальше приймала всіх грішних людей, дезертирів, злодіїв, калік і дівчат з грубими черевами, шугала поміж сусіди, як вовчиця, щоби нагодувати своїх безталанних гостей. А як війна кінчилася, то її доньки з дітьми почали сходитися до неї. Зяті були Прусаки, Москалі, Поляки, Італіяни з неволі й Українці з німецьких таборів. Старій вовчиці дуже тяжко було їх годити в малій хаті. Під чорною Матір'ю божою вони забирали місце для своєї нації. Вільгельм, Франц-Йосиф, Николай, Шевченко, Ленін і Гарібальді допоминалися в тій хатині домінуючого місця. І серед шаленого крику і бійки нераз попадав на землю Вільгельм, або Микола, або Ленін. Тоді моя приятелька злізала з печі, ховала портрети в пазуху і вночі прибівала цвяшками назад до стіни, щоби жоден зять не бив доньки.

По війні всі порозходилися, лиш лишився внук від Німця, бо батько його поїхав до свого краю, а його мама лежить тут на могилі.

Німчика я нераз бачу, як звертає чужі вівці і тоді іду до його хати і бачу через вікно, як мирно під Матір'ю божою примістилися царі, революціонери і поети.

БРАТТЯ

давна мелодія

Я з сестрою у білих сорочках сиділи на печі. Мама, ще дуже молода, чекала на братів. Її біло-мережані рукави радуються, що покривають її міцне тіло.

— Діти, як прийдуть браття, то не пустуйте, а тихонько сидіть, там на горні є медівники і цукор. Беріть собі скільки хочете, лиш будьте чемні.

Небавом перед вікнами ми почули скрепіт великих чобіт на морозі. Гураган давньої мелодії вирвався з дужих грудей. Іде коляда про лицаря, як йому дорікає його вірний кінь.

— „Продаш ти мене, згадаш ти мене“ ...

І оповідає той кінь своєму лицареві, з яких то побоєвищ він його виніс: і з половецького, і з турецького, і з московського.

Рефрен української історії мужньо звучав у того коня:

— „За мнов гармати, як грім гриміли“ ...

Тих гармат я збоявся та засунувся назад на піч. Але з жалю за конем я розплакався, а Марія казала: „ти все дурний“, — за це дістала від мене попід ребра і сама почала ревіти.

Мама ледве нас успокоїла.

Увійшли браття до хати, на столі стояли калачі великі, як вони. Колядують мамі, колядують Марії, а за мною на печі все гармати як грім гримлять і я гину побачити того коня, бо то був кінь інший як оці наші, що тягнуть плуг.

— Брате Семене, то ще ми заколядуємо твому хлопцеві.

— Прощу, панове браття.

— „Ой рано-рано пан Василь устав, при першій свічці личенько вмивав, при другій свічці суконки вбирив, при третій свічці коника сідлав“.

Я чув себе вже в сідлі і твердо постановив ніколи свого коня не продавати.

— Ходи дякувати браттям.

Взяв мене на свої руки і я цілував кожного з них у залізну руку. Як заплату, я дістав від кожного грейцар¹⁾, а як моя долоня вже не могла змістити стільки грейцарів, то моя мама забирала їх у червону хустку. Мені від цілування аж губи спухли, та я таки всіх доцілував, а тато заніс мене на піч.

Я щасливий заснув, з кулачка розгубив братні гроші, але гармати як грім гримлять до сьогодні за мною.

„СЛАВА - ЙСУ“

Присвячую Семенові Зінкевичові

I

Я знаю Снятин від року 1881, як мене післали там учитися у другу нормальну клясу. По школі я вилазив на найвищу яблоню у сусідів міщан і довго дивився на Русів, але його ніколи не бачив, бо він у долині. Моя мати приходила до мене і давала „шустку“, щоби я не вилізав високо на деревину, бо можу розбитися, а Русова однако не побачу.

Директор школи, як я мав до нього діло, не дозволяв мені іти з ним разом, лише ззаду за ним.

Я дуже дивувався.

Мій сусід у шкільній лавці Тавбер все приносив до школи оселедці. Ми оба так пересякли оселедцями, що учитель тікав від нашої лавки, а моя мама, як прала сорочку, то казала: „Боже, чого в тій школі бочки з оселедцями!“ Тавбер тепер у Відні має магазин колоніальних товарів і їсть солонину і шинку.

Міщанин, в якого я був на квартирі, одного вечора розказав, що царя московського вбили. Я тоді не був монархістом і це мене ані трошки не зворушило.

Видко, що я тоді мав нещасливу фізіономію, бо як ішов на ринок шукати мамі, то діставав від незнайомих жінок яблуко, обарінки²⁾ й цукор.

— На, небоже, це за мого Іванка, або Василька.

Всі ті дарунки я збирав у пазуху, а як уже здивався з мамою на ринку, то вона зараз сідала зо мною і вперед перебирала мое волосся, чи нема де „нендзи“. Потім цікавила її віддута пазуха.

— Хлопче, де ти це набрав, чи ти не крадеш?

Як я об'яснив мамі, відки стільки добра в мене набралось, то мама сказала, що за кожний обарінок і яблуко треба молитву говорити. Я так не любив говорити молитви і митися, що від милосердних жінок я тікав, як заяць.

¹⁾ Грейцар — менше копійки.

²⁾ Обарінок — бублик.

II

Давні роки минулися у гімназії коломиїській і дрогобицькій. По maturі я знов зблизився зі Снятином, треба було міщанам читати реферати, організувати товариства.

Міщани були завзяті і подобалися мені. Час університетських студій у Кракові не перервав моїх зв'язків з міщанами. Декілька часів в Снятині сидів стало Кирило Трильовський і Лесь Мартович.

Міщани гомоніли, браталися з мужиками і робили партію радикальну. Вибори, маніфестації. Старого Грицька Запаренюка тягнуть жандарми під арешт, виборці - українці на ринку Снятина присягають вічну любов Україні, жандарми розгоняють.

Трильовський впроваджує до Снятина тисячу січовиків у червоних лентах, польське правління непокоїться, та нічого не заказує.

Загальне голосовання. Стаю кандидатом від радикальної партії до Віденського парламенту. Мушу виголошувати кандидацькі промови (хай мені боги дарують у своїй великій ласці цей великий гріх) і виходжу послом. Більшого упокорення не зазнав я, коли вислухував промови моїх колегів у парламенті. Без знання мови, без програми, без темпераменту все те робило на мене вражіння штубаків із першої кляси. Якби не чотири наші бесідники з клубу, які виголошували промови і розумні і гарні, то дійсно треба було соромитися за українське представництво.

III

Я став головою філії „Сільського Господаря“, головою філії „Просвіти“, головою повітової управи радикальної партії і ще більше голов було в мене на шії. Перед тисячами слухачів реферував про союз України з центральними державами з Берестя - Литовського. Поляки знижилися й говорили кожному будячкові „Слава - йсу“. Я їх успокоюю: „Не бійтеся, ми лиш ваш ґрунт заберемо, а самі ви будете жити як у раю без податкових тягарів. Все те хай тверді мужики забирають на свої плечі.

Війна. Львів наш. Мужики тікають з фронту. Треба покидати Львів, починається велика трагедія, яка до тепер триває.

IV

Тепер я ходжу по Снятині, купую що найдешевше і вже ніхто з мужчин мене по дорозі не задержує. Одні з них пішли в підземелля у ясний сховок, другі гріються на сонці теперешніх можновладців. А мене вітають лише жінки словом „Слава - йсу“. Лиш вони одні пам'ятають ще мене і я їм вдячний.

— „На віки слава“ жінки!